

03.12.2012

Stj/1

§ 1372

Lausunto sijaissynnytysjärjestelyitä koskevasta oikeusministeriön arviomuistiosta

Pöydälle 03.12.2012

HEL 2012-012380 T 03 00 00

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Esittelijä

apulaiskaupunginjohtaja
Laura Rätty

Lisätiedot

Olli Hari, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36048
olli.hari(a)hel.fi

Otteet

Ote

Oikeusministeriö

Otteen liitteet

Muutoksenhakukielto, valmistelu

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättäneen antaa oikeusministeriölle seuraavan lausunnon:

Kaupunginhallitus toteaa, että kysymys sijaissynnytysjärjestelyjen sallimisesta on hyvin herkkä ja monitahoinen. Kiistaton lähtökohta on kuitenkin se, että ratkaisujen on oltava lapsen edun mukaisia ja moraalisesti kestäviä. Valitun toimintamallin tulisi olla myös sellainen, että sitä voidaan tehokkaasti valvoa.

Arviomuistiossa kuvatut kotimaiset ja kansainväliset esimerkit osoittavat, että sijaissynnytyksiin liittyy merkittäviä eettisiä, juridisia ja psykologisia ongelmia.

Ei-kaupallisen sijaissynnytyksen salliminen rajoituksetta aiheuttaisi merkittävän kaupallisen ja taloudellisen hyväksikäytön riskin, loukkaisi ihmisarvoa ja voisi pahimmillaan täyttää ihmiskaupan kriteerit.

Arviomuistion mukaan ei-kaupallinen sijaissynnytys voisi olla lapsettomuuden hoitokeinona mahdollinen yksittäisissä tilanteissa, mikäli biologinen raskaus ei ole mahdollinen terveydellisistä syistä ja pariskunta haluaa geeniperimältään oman lapsen. Arviomuistiossa todetaan, että sijaissynnytys edellyttäisi erityisosaamista vaativaa moniammatillista arviointia, ohjausta, neuvontaa ja tukea sekä

sijaissynnyttäjänä toimivalle naiselle että aiotuille vanhemmille ja heidän perheilleen. Ei-kaupallisen sijaissynnytyksen salliminen yksittäisissä tilanteissa edellyttäisi vahvaa oikeudellista sääntelyä, minkä toteuttaminen juridisesta näkökulmasta olisi erittäin vaikeaa. Rajan vetäminen sallittujen ja kiellettyjen järjestelyjen välille olisi haastavaa ja aina jollakin tavoin keinotekoista.

Mikäli ei-kaupallinen sijaissynnytyks sallittaisiin rajoitetusti, voidaan olettaa, että sijaissynnytysten määrä jäisi hyvin vähäiseksi. Tästä johtuen moniammatillisen arvioinnin ja tuen edellyttämä erityisosaaminen ei pääsisi kehittymään, eikä sitä näin ollen voitaisi turvata sosiaali- ja terveydenhuollossa. Oikeudellinen sääntely ja moniammatillinen arviointi ja tukikaan eivät poista järjestelyyn liittyviä psyykkisiä ja oikeudellisia epävarmuustekijöitä erilaisissa ongelmatilanteissa.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE) päätyi 28.9.2011 antamassaan lausunnossa arvioon, jonka mukaan joissakin yksittäisissä tapauksissa lapsettomuuden hoito sijaissynnytyksen avulla voisi olla eettisesti hyväksyttävää. ETENE oli pyytänyt lausuntoansa varten asiantuntijalausunnot. Niissä esitetyt mielipiteet eroavat toisistaan.

Edellä kuvattu ETENEn ehdottama menettelytapa vaikuttaa juridisesti monimutkaiselta ja käytännössä huomattavasti myös terveydenhuollon resursseja ja osaamista vaativalta. Esimerkiksi Helsingin terveyskeskuksella tällaista osaamista ei ole eikä ole tarkoituksenmukaista hankkiakaan ottaen huomioon kyseeseen tulevien tapausten todennäköisen vähälukuisuuden.

Jos sijaissynnyttäjäjärjestelyt haluttaisiin sallia, mutta vain hyvin rajoitetusti, kuten ETENEn lausunnossa esitetään, rajan vetäminen sallittujen ja kiellettyjen järjestelyjen välillä olisi haastavaa.

Kaupunginhallitus katsoo, ettei sijaissynnytyksjärjestelyihin liittyviä ongelmia ole pystytty tyydyttävästi ratkaisemaan missään maassa. Perusterveydenhuollossa ei tule määrätä sijaissynnytykseen liittyviä velvoitteita. Mikäli sosiaali- ja terveydenhuollossa määrätään jotain velvoitteita sijaissynnytykseen liittyen, tulee velvoitteiden koskea erityispalveluja tarjoavia tahoja (esim. erva), jotta riittävä asiantuntemus alalla on mahdollista turvata.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on korostettu raskausajan keskeistä merkitystä lapsen varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiselle. Turvallinen kiintymyssuhde luo vakaan pohjan lapsen kokonaiskehitykselle ja hyvinvoinnille. Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta hoivaan ja suojeluun sekä lapsen etua kaikessa päätöksenteossa.

03.12.2012

Stj/1

Sijaissynnytyksen mahdollistaminen voi vaarantaa lapsen oikeuden raskauden aikaiseen hoivaan ja suojeluun sekä lapsen kykyyn muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita.

Yhteenvedona kaupunginhallitus toteaa, että sijaissynnytysjärjestelyyn liittyy useita oikeudellisia ja eettisiä riskejä ja tulee tarkkaan harkita, voidaanko lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsen etu ja mahdollisuudet terveeseen ja turvalliseen kasvuun ja kehitykseen riittävästi turvata sijaissynnytykseen liittyvällä lainsäädännöllä.

Esittelijä

Lausuntopyynnössä ilmoitettua määräaikaa on jatkettu 10.12.2012 asti.

Päätösehdotus perustuu sosiaali- ja terveyslautakuntien lausuntoihin.

Esittelijä

apulaiskaupunginjohtaja
Laura Rätty

Lisätiedot

Olli Hari, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36048
olli.hari(a)hel.fi

Otteet

Ote
Oikeusministeriö

Otteen liitteet
Muutoksenhakukielto, valmistelu

Tiedoksi

Sosiaalilautakunta
Terveyslautakunta

Päätöshistoria

Sosiaalilautakunta 30.10.2012 § 352

HEL 2012-012380 T 03 00 00

Päätös

Sosiaalilautakunta päätti antaa asiasta kaupunginhallitukselle seuraavan sisältöisen lausunnon.

Oikeusministeriö pyytää Helsingin kaupungin lausuntoa arviomuistiossa esitetyistä kolmesta (3) sijaissynnytyksen oikeudellisesta sääntelyvaihtoehdosta sekä niiden vaikutuksista sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle. Sääntelyvaihtoehdot ovat;

- voimassa olevan lainsäädännön mukaisen täyskiellon jatkaminen,
- ei-kaupallisen sijaissyntytyksen salliminen rajoituksetta ja
- ei-kaupallisen sijaissyntytyksen salliminen yksittäisissä tilanteissa.

Otettaessa kantaa sijaissyntytykseen on ehdottomana lähtökohtana pidettävä lapsen edun toteutumista. Lisäksi on varmistettava, että ratkaisu on moraalisesti kestävä ja ihmisarvoa kunnioittava ja että sijaissyntytyksen sääntely on selkeää ja helposti valvottavissa.

Sijaissyntytyksjärjestely yhtenä lapsettomuuden hoitomuotona oli Suomessa mahdollinen ennen 1.9.2007 voimaan tullutta hedelmöityshoitolakia, joka kieltää hedelmöityshoitojen antamisen, mikäli on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa ottolapseksi. Hedelmöityshoitolain voimaantuloa edeltävien 15 vuoden aikana oli Suomessa ryhdytty sijaissyntytyksjärjestelyihin noin 20 tapauksessa, joiden seurauksena on arvioitu syntyneen noin kymmenen lasta. Muistion mukaan sijaissyntytyksjärjestelyihin on liittynyt merkittäviä psyykkisiä, eettisiä ja oikeudellisia ongelmia.

Sosiaalilautakunta toteaa ei-kaupallisen sijaissyntytyksen sallimisen rajoituksetta aiheuttavan merkittävän kaupallisen ja taloudellisen hyväksikäytön riskin, loukkaavan ihmisarvoa ja voivan pahimmillaan täyttää ihmiskaupan kriteerit.

Oikeusministeriön arviomuistion mukaan ei-kaupallinen sijaissyntytyks voisi olla lapsettomuuden hoitokeinona mahdollinen yksittäisissä tilanteissa, mikäli biologinen raskaus ei ole mahdollinen terveydellisistä syistä ja pariskunta haluaa geeniperimältään oman lapsen. Arviomuistiossa todetaan, että sijaissyntytyks edellyttäisi erityisosaamista vaativaa moniammatillista arviointia, ohjausta, neuvontaa ja tukea sekä sijaissyntyttäjänä toimivalle naiselle että aiotuille vanhemmille ja heidän perheilleen. Ei-kaupallisen sijaissyntytyksen salliminen yksittäisissä tilanteissa edellyttäisi vahvaa oikeudellista sääntelyä, minkä toteuttaminen juridisesta näkökulmasta olisi erittäin vaikeaa. Rajan vetäminen sallittujen ja kiellettyjen järjestelyjen välille olisi haastavaa ja aina jollakin tavoin keinotekoista.

Mikäli ei-kaupallinen sijaissyntytyks sallittaisiin rajoitetusti, voidaan olettaa, että sijaissyntytyks määrä jäisi hyvin vähäiseksi. Tästä johtuen moniammatillisen arvioinnin ja tuen edellyttämä erityisosaaminen ei pääsisi kehittymään, eikä sitä näin ollen voitaisi turvata sosiaali- ja terveydenhuollossa. Oikeudellinen sääntely ja moniammatillinen arviointi ja tukikaan eivät poista järjestelyyn liittyviä psyykkisiä ja oikeudellisia epävarmuustekijöitä erilaisissa ongelmatilanteissa.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on korostettu raskausajan keskeistä merkitystä lapsen varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiselle. Turvallinen kiintymyssuhde luo vakaan pohjan lapsen kokonaiskehitykselle ja hyvinvoinnille. Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta hoivaan ja suojeluun sekä lapsen etua kaikessa päätöksenteossa. Sijaissynnytyksen mahdollistaminen voi vaarantaa lapsen oikeuden raskauden aikaiseen hoivaan ja suojeluun sekä lapsen kykyyn muodostaa turvallisia kiintymyssuhteita.

Sosiaalilautakunta toteaa, että sijaissynnytyjärjestelyyn liittyy useita oikeudellisia ja eettisiä riskejä ja tulee tarkkaan harkita, voidaanko lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsen etu ja mahdollisuudet terveeseen ja turvalliseen kasvuun ja kehitykseen riittävästi turvata sijaissynnytykseen liittyvällä lainsäädännöllä.

Käsittely

30.10.2012 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Jussi Tarkkanen: Esittelijän lausuntoehdotuksesta poistetaan viimeisen kappaleen viimeinen virke: "Sosiaalilautakunnan näkemyksen mukaan sosiaalitoimella ei ole mahdollisuuksia turvata riittävää erityisosaamista sijaissynnytyksen arviointiin, ohjaukseen ja tukeen ottaen huomioon tapausten todennäköisen vähälukuisuuden."

Kannattaja:

Sirkku Ingervo

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Esittelijän lausuntoehdotuksesta poistetaan viimeisen kappaleen viimeinen virke: "Sosiaalilautakunnan näkemyksen mukaan sosiaalitoimella ei ole mahdollisuuksia turvata riittävää erityisosaamista sijaissynnytyksen arviointiin, ohjaukseen ja tukeen ottaen huomioon tapausten todennäköisen vähälukuisuuden."

Jaa-äännet: 3

Gunvor Brettschneider, Tuomas Nurmela, Olli Valtonen

Ei-äännet: 6

Sirkku Ingervo, Terhi Mäki, Sara Paavolainen, Jussi Tarkkanen, Antti Valpas, Sanna Vesikansa

Tyhjä: 2

Jouko Kajanoja, Jaana Pelkonen

Jussi Tarkkasen vastaehdotus voitti esittelijän ehdotuksen äänin 6-3, 2 tyhjää.

Esittelijä

sosiaalijohtaja
Paavo Voutilainen

Lisätiedot

Maria Kahila, vs. johtava kehittämiskonsultti, puhelin: 310 43087
maria.kahila(a)hel.fi

Terveyslautakunta 02.10.2012 § 247

HEL 2012-012380 T 03 00 00

Päätös

Terveyslautakunta päätti antaa kaupunginhallitukselle seuraavan, esittelijän ehdotuksen mukaisen lausunnon:

”Kysymys sijaissynnytysjärjestelyjen sallimisesta on hyvin herkkä ja monitahoinen. Kiistaton lähtökohta on kuitenkin se, että ratkaisujen on oltava lapsen edun mukaisia ja moraalisesti kestäviä. Valitun toimintamallin tulisi olla myös sellainen, että sitä voidaan tehokkaasti valvoa.

Sijaissynnytysjärjestelyt yhtenä lapsettomuushoidon muotona olivat Suomessa mahdollisia ennen hedelmöityshoitolain voimaantuloa 1.9.2007. Ennen hedelmöityshoitolain säätämistä ja sijaissynnytysjärjestelyjen kieltämistä Suomessa oli 1990-luvulta lähtien ryhdytty sijaissynnyttäjäjärjestelyihin noin kahdessakymmenessä tapauksessa ja sijaissynnytysjärjestelyn avulla arvioitiin syntyneen noin kymmenen lasta. Mahdollisuutta käytettiin tuolloin siis hyvin vähän.

Voimassa olevan hedelmöityshoitolain esitöissä (HE 3/2006 vp) perustellaan sijaissynnytysjärjestelyjen estämistä tähän liittyvillä periaatteellisilla ja käytännön ongelmilla:

Sijaissynnytyksen salliminen voisi saattaa sellaisen henkilön vaikeaan asemaan, jota pyydetään toimimaan sijaissynnyttäjänä. Jos kysyjä on läheinen, kieltäytyminen voi olla vaikeaa. Raskauteen ja synnytykseen liittyy aina terveydellisiä riskejä ja sijaissynnyttäjäjärjestelyihin saattaa liittyä tavallista suurempi synnytyksemasennuksen riski. Jos sijaissynnyttäjänä taas käytettäisiin muuta kuin parille läheistä naista, järjestelyn salliminen saattaisi luoda merkittävän kaupallisen ja taloudellisen hyväksikäytön riskin. Järjestelyn aikana osapuolten tahto saattaa myös muuttua. Synnyttävä äiti saattaakin haluta pitää lapsen ja toisaalta lasta alun perin halunneet voivat haluta luopua lapsesta

erityisesti silloin, kun heidän elämäntilanteensa on muuttunut tai lapsi ei synnykään terveenä. Nämä ongelmat ovat edelleen ajankohtaisia.

Muistion mukaan sijaissynnytystä koskevassa julkisessa keskustelussa usein toistettu väite on, että Suomessa tällaisia ongelmia ei ole esiintynyt. Kuitenkin muistiossa kuvattujen tapausten perusteella on ilmeistä, että Suomessa toteutettuihin sijaissynnyttämisyjärjestelyihin on liittynyt enemmän ongelmia kuin mistä julkisuudessa on keskusteltu.

Keinohedelmöitykseen perustuvat sijaissynnytyjärjestelyt ovat tällä hetkellä kiellettyjä kaikissa Pohjoismaissa. Ne ovat kiellettyjä myös monissa muissa Euroopan maissa, mukaan lukien Viro.

Arviomuistiossa kuvatut kotimaiset ja kansainväliset esimerkit siis osoittavat, että sijaissynnytyksiin liittyy merkittäviä eettisiä, juridisia ja psykologisia ongelmia.

Euroopan neuvoston vuonna 1989 hedelmöityshoidon antamista koskevan raportin mukaan sijaissynnyttäjän käyttö olisi raportin mukaan kiellettävä. Jäsenvaltiot voisivat kuitenkin poikkeustapauksissa sallia, että nainen synnyttää toiselle naiselle lapsen sillä edellytyksellä, että 1) sijaissynnytyksestä tehdyt sopimukset eivät olisi toimeenpanokelpoisia, 2) raskauden läpikäyvä nainen ei kuitenkaan saisi aineellista hyötyä sijaissynnytyksestä ja 3) sijaissynnyttäjällä on mahdollisuus synnytyksen jälkeen valita, haluaako hän itse pitää synnyttämänsä lapsen.

ETENE päätyi 28.9.2011 antamassaan lausunnossa arvioon, jonka mukaan joissakin yksittäisissä tapauksissa lapsettomuuden hoito sijaissynnytyksen avulla voisi olla eettisesti hyväksyttävää. ETENE oli pyytänyt lausuntoansa varten asiantuntijalausunnot. Niissä esitetyt mielipiteet eroavat toisistaan.

ETENE toteaa, että lasten oikeudet tulisi kuitenkin suojata lainsäädännöllä laatimalla sijaissynnytystä koskeviin säädöksiin riittävän sitovia ehtoja. Sijaissynnytykseen osallistuvien aikuisten ja heidän perheidensä oikeudet ja kuulluksi tulo olisi säädöksissä selvennettävä ja varmistettava.

Sijaissynnytyksen tulisi perustua auttamishaluun, ei kaupallisuuteen, mutta sallia todellisten kulujen korvaaminen sijaissynnyttäjäksi ryhtyvälle naiselle. ETENE pitää edelleen tärkeänä, että sijaissynnytyshoidot olisivat luvanvaraisia. Toiminnan ohjaamiseksi tarvittaisiin moniammatillinen hoitotiimi, jonka tehtäviin sisältyisi eri osapuolten neuvonta, ohjaus ja riittävän pitkä tuki.

Sijaissynnytyjärjestelyiden salliminen yksittäisissä tilanteissa edellyttäisi tarkkojen kriteereiden luomista sille, millä edellytyksillä

järjestely voitaisiin toteuttaa ja mikä viranomaisen arvioisi lupaedellytysten täyttymisen. Tulisi pohtia, sallittaisiinko sijaissynnytysjärjestelyssä käytettävän alkion luominen vain aiottujen vanhempien sukusoluja käyttäen vai osin tai kokonaan luovutettujen sukusolujen avulla. Hoitojen salliminen edellyttäisi vanhemmiksi aikovien terveydellistä (fyysistä ja psyykkistä) arviointia järjestelyyn liittyvien riskien minimoimiseksi ja mahdollisten ikärajojen asettamista. Sijaissynnyttäjän aiempaan ja odotettavissa olevaan terveydentilaan ja hänen perheensä valmisteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Edellä kuvattu ETENEn ehdottama menettelytapa vaikuttaa juridisesti monimutkaiselta ja käytännössä huomattavasti myös terveydenhuollon resursseja ja osaamista vaativalta. Esimerkiksi Helsingin terveyskeskuksella tällaista osaamista ei ole eikä ole tarkoituksenmukaista hankkiakaan ottaen huomioon kyseeseen tulevien tapausten todennäköisen vähälukuisuuden.

Jos sijaissynnyttäjäjärjestelyt haluttaisiin sallia, mutta vain hyvin rajoitetusti, kuten ETENEn lausunnossa esitetään, rajan vetäminen sallittujen ja kiellettyjen järjestelyjen välillä olisi haastavaa.

Edellä mainituilla perusteilla terveyslautakunnan näkemyksen mukaan sijaissynnytysjärjestelyihin liittyviä ongelmia ei ole pystytty tyydyttävästi ratkaisemaan missään maassa, minkä vuoksi perusterveydenhuollolle ei tule määrätä sijaissynnytykseen liittyviä velvoitteita."

Terveysvaikutusten arviointi

Sijaissynnytys on lapsettomuuden hoitokeino, joka voi mahdollistaa geneettisen vanhemmuuden mm. pariskunnille, joille tämä ei olisi lääketieteellisistä syistä mahdollista. Sijaissynnytykseen liittyy normaalien raskauteen ja synnytykseen liittyvien riskien lisäksi psykologisia riskejä.

Esittelijä

toimitusjohtaja
Matti Toivola

Lisätiedot

Jukka Pellinen, hallintoylilääkäri, puhelin: 310 42305
jukka.pellinen(a)hel.fi